

INVENTOINTIRAPORTTI

Taipalsaari

Konstunrannan asemakaavan muutosalueen arkeologinen tarkkuusinventointi

31.10.–2.11.2016

MUSEOVIRASTO
Arkeologiset kenttäpalvelut

Vesa Laulumaa ja Olli Eranti

Tiivistelmä

Taipalsaaren Konstunrannan asemakaavan muutokseen liittyen kaava-alueella tehtiin arkeologinen tarkkuusinventointi. Työhön kuului Konstunkankaan kivikautisen asuinpaikan rajaus ja kaava-alueen esihistoriallisten ja historiallisten kohteiden inventointi. Alueen laajuus oli 23 hehtaaria, se sijaitsee noin kolme kilometriä Taipalsaaren keskustasta etelään, Saimaanharjun länsiosassa. Inventoinnin kenttätyön tekivät 31.10.–2.11.2016 tutkija Vesa Laulumaa ja apulaistutkija Olli Eranti Museoviraston Arkeologisista kenttäpalveluista.

Inventoinnissa selvitettiin koekuopittamalla Konstunkangas-nimisen kivikautisen asuinpaikan laajuus. Kohteesta tunnettiin aiemmin yksi asumuspainanne, mutta vuoden 2016 inventoinnissa havaittiin toinen. Kyseessä on löytöjen perusteella tyyppillisen kampakeramiikan aikainen asuinpaikka.

Inventoinnissa kartoitettiin myös toisen maailmansodan aikaiseen varuskuntaan kuuluneiden rakennusten pohjia 10 kpl. Konstunkankaalle perustettiin varuskunta välirauhan aikaan v. 1940 ja se jatkoi toimintaansa 1940–50-lukujen vaihteeseen. Mahdollisesti jo tätä aiemmin on ollut käytössä rannan tuntumasta havaittu luonnonkivinen kivijalka, paikalla on ilmeisesti sijainnut sauna.

Sisällys

Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria	2
2.1. Sijainti ja tutkimushistoria	2
2.2. Ympäristöhistoria	3
3. Inventoinnin kulku ja sen tulokset	5
3.1. Konstunkankaan kivikautisen asuinpaikan tarkkuusinventointi	5
3.2. Muu inventointityö	7
Kuvaluettelo	5
Lähteet	8
Kohdekuvaukset	10
Konstunkangas	11
Konstunhiekkä 1	16
Konstunhiekkä 2	19

Kannen kuva: Kuvauskopterikuva Konstunrannan alueesta. Kuva luoteesta. (AKDG4895:1)

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohteen nimi:	Taipalsaari Konstunkangas
Muinaisjäännösrekisterin tunnus:	831010005
Kohteen ajoitus ja tutkimuksen laatu:	Kivikautisen asuinpaikan arkeologinen tarkkuusinventointi
Kenttätyönjohtaja:	FM Vesa Laulumaa
Mukana kenttätyössä:	Fil.yo. Olli Eranti
Tutkimuslaitos:	Museovirasto / Arkeologiset kenttäpalvelut
Kenttätyöaika:	31.10.–2.11.2016
Tutkitun alueen laajuus:	Asemakaava-alueen koko 23 ha
Tutkimuksen tilaaja/rahoittaja:	Taipalsaaren kunta
TM35 karttalehti:	M5132C4
Tutkimusalueen sijaintikoordinaatit (ETRS-TM35FIN):	P: 6778156 I: 557847 (mj-rekisterin koordinaatit)
Aikaisemmat tutkimukset:	1975 Timo Miettinen inventointi 1992 Timo Jussila tarkastus 1998 Minna Koivikko vedenalaisinventointi 1999 Petro Pesonen <i>et al.</i> tarkastus 2015 Satu Koivisto ranta-alueen tarkastus (ei vielä raportoitu)
Aikaisemmat löydöt:	KM 20053 palanutta luuta, kvartsiydin ja -iskoksia KM 27585 saviastianpaloja ja kvartsi-iskoksia KM 31826 saviastian paloja, pii- ja kvartsi-iskos KM 41109 AKDG xxxx
Tarkkuusinventoinnin 2016 löydöt:	Museoviraston arkeologinen keskusarkisto, Helsinki
Raporttiin liittyvien digikuvien numerot:	Taipalsaaren kunta, Etelä-Karjalan museo
Alkuperäisen tutkimusraportin säilytyspaikka:	
Kopiot:	

1. Johdanto

Taipalsaaren kunta suunnittelee muutosta Konstunrannan asemakaavaan. Alueen koko on noin 23 hehtaaria ja se sijaitsee Saimaanharjun länsiosassa. Museoviraston asemakaavaehdotusta koskeneessa lausunnossa (7.7.2016, MV/210/05.02.00/2016) todetaan, että alueella on tarpeen tehdä arkeologinen inventointi. Alueelta tunnettiin ennestään Konstunkangas-niminen kivikautinen asuinpaikka.

Taipalsaaren kunnan lähettämässä tarjouspyynnössä inventointityön sisältö määriteltiin seuraavasti:

- Inventoinnin on katettava sekä esihistoriallisen että historiallisen ajan kohteet.
- Alueelta tunnetaan yksi kivikautinen asuinpaikka. Tunnetun kohteen sijainti ja rajat tulee määrittää.
- Inventointi kohdennetaan muuttuvan maankäytön alueille ja lisäksi kartoitetaan uimarantaan johtavan tien koillispuolella olevat historiallisen ajan rakenteet.
- Venevalkama-alueen inventointi maalta tai kahlaten.
- Löydettyjen kohteiden rajat yms. merkittävä karttaan.

Taipalsaaren kunta valitsi inventoinnin tekijäksi Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut. Inventoinnin kenttätöön tekivät tutkija Vesa Laulumaa ja apulaistutkija Olli Eranti 31.10.–2.11.2016. Inventointiraportin laadinnassa avusti tutkija Satu Koivisto.

Inventointialueen sijainti, punainen rajaus

Helsingissä 12.12.2016

Vesa Laulumaa

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria

Inventointialue merkitty punaisella rajauksella

2.1. Sijainti ja tutkimushistoria

Konstunkangas sijaitsee Taipalsaaren Saimaanharjun länsirannalla, hiekkapohjaisella mäntykankaalla, muinaisella rantaterassilla sekä loivasti lounaaseen ja etelään laskevassa rinteessä. Asuinpaikan eteläpuolella on Konstunhiekan uimaranta. Vuoden 1975 inventoinnissa (Timo Miettinen) sekä vuosien 1992 (Timo Jussila) ja 1999 (Petro Pesonen) tarkastuksissa paikalta löytyi kvartsi-iskoksia ja kampakeramiikkaa. Vuonna 1975 löytöjä tehtiin pitkittäin alueen halki kulkevalta hiekkatieltä ja siitä risteäviltä poluilta. Havainnot saatiin tien pinnasta noin 160 x 20 m laajalta alueelta. Kankaan etelärannalla on todettu komea asumuspainanne (vuonna 2016 löytyi myös toinen), johon vuonna 1992 tehdystä koekuopasta löytyi kvartseja ja vahvaa likamaata. Tien pinnassa oli runsaasti kvartseja ja muutamia keramiikan muruja. Painanne oli täysin ehjä ja koskematon. Vuoden 1999 tarkastuksessa löytöjä tuli lisäksi nykyisen rajauksen eteläpuolelta, uimarannan eteläreunan veneenlaskupaikalle johtavan tien risteyksestä. Kyseessä lieneekin laaja-alainen asuinpaikkavyöhyke. Minna Koivikko teki asuinpaikan edustalla vedenalaistutkimuksia vuonna 1998 (Koivikko 1998; 2000). Pohjan maalaji todettiin erittäin sopivaksi transgression alle jääneelle kivikautiselle asuinpaikalle, mutta näkyvyys oli tuolloin noin 2 m, joten havainnointi oli vaikeaa. Vuoden 2015 osittaisessa tarkastuksessa (Satu Koivisto) hiekkatiellä havaittiin muutamia kvartsi-iskoksia, jotka jätettiin paikalleen. Tuolloin inventointi keskittyi hankkeen tavoitteiden mukaisesti vain hiekkarannan ja matalan rantaveden tarkasteluun (Koivisto 2015). Rannalta tai vesirajasta ei löytynyt kuin pyöristyneitä kvartseja ja tie käytiin läpi kursorisesti. Näkyvyys vedessä oli todella huono, vain noin metrin luokkaa – vesi ”kukki” tummana, kuten Pien-Saimaalla nykyään yleisemminkin. Vedenalaiset jatkotarkastelut voisivat olla tarpeen laajemmalla alueella veden alle jääneiden kivikautisten kohteiden etsimiseksi.

2.2. Ympäristöhistoria

Suomen järvien jääkauden jälkeisen kehityshistorian tutkimuksissa Saimaa on ollut keskiössä, sillä se on vaikuttanut merkittävästi useimpien maamme suurjärvien muodostumiseen. Saimaan eri vaiheita on tutkittu perusteellisesti geologien toimesta jo vuosikymmenien ajan (mm. Hellaakoski 1922, Lappalainen 1962, Saarnisto 1970; 1971, Tikkanen 1990, Saarnisto *et al.* 1999, Pajunen 2004, Hakulinen 2009; 2012). Eteläisen Saimaan sedimentaatioympäristön muuttumista jääkauden jälkeen on viime aikoina tutkinut erityisesti Hannu Pajunen (2004; 2005; 2006).

Tutkimusalue sijaitsee Salpausselkien vyöhykkeessä ja siten sen maalajien kerrossuhteet ovat melkoisen mutkikkaita. Korkeussuhteet vaihtelevat 75 metristä hieman yli 120 metriin mpy. Baltian jääjärven tason (105–110 m mpy) yli ulottuvia, vedenkoskemattomia alueita on vain vähän. Pohjamoreeni on yleensä hiekkamoreenia ja se esiintyy pääosin ohuina kerroksina. Paksumpia moreeniesiintymiä on erityisesti Saikkolassa 1800-luvulla kuivatetun Sammaljärven tuntumassa sekä Suursuon turvetuotantoalueen eteläpuolella paikoin jopa yli 40 m paksuna moreenipatjana. Konstunkankaan-Saimaanharjun jäätikköjokimuodostuma Taipalsaaren keskustan eteläpuolella on merkinä I Salpausselkää nuoremasta ja II Salpausselkää vanhemmasta reunamuodostumasta. Jauhialan Pikku-Punkaharju on reunamuodostumana edellisiä nuorempi. Alueen kalliooperä on lounaassa rapakiveä, muualla esiintyy vaihtelevia kivilajeja, kuten gneissejä, gabroa, granodioriittia ja amfiboliittia. (Rainio *et al.* 1984.)

Saimaan järviällä on tärkeimpiä sisämaan vesistöjämme. Alueen varhaisimman kivikauden asutuksen tutkimuksessa on kuitenkin huomattavia aukkoja, sillä eteläisen Saimaan alueelta tunnetaan vain vähäisiä merkkejä mesoliittisen ja varhaisen neoliittisen kivikauden asuinpaikoista ajalta ennen Vuoksen puhkeamista, noin 3700 eaa. Viimeisen jääkauden jälkeen Salpausselkien välissä sijaitseva osa nykyisen Lappeenrannan ja Taipalsaaren alueilla kuroutui Yoldiamerestä noin 11 000 vuotta sitten ja II Salpausselän luoteispuoleinen osa kuroutui Ancyliusjärvestä noin 10 700 vuotta sitten. Kuroutumisen seurauksena vedenpinta oli Saimaan kaakkoisosassa, ns. Ala-Saimaalla, huomattavasti nykyistä alempana ja sen luoteisosassa taas hieman nykyistä ylempänä. Tässä vaiheessa altaan vedet laskivat luoteeseen Pohjanlahteen ja maankuoren kallistumisen myötä vedenpinta kaakossa alkoi vähitellen kohota. Lisäksi Pihlajaveden tulvan seurauksena vedenpinnan nousu nopeutui Salpausselkien välisellä osalla noin 10 000 vuotta sitten. Transgression myötä varhaisemmat pienvedet kasvoivat ja yhdistyivät muodostaen lopulta muinaisen Suursaimaan, joka laajimmillaan ulottui jopa nykyisen Lappeenrannan alueelta Iisalmen pohjoisosiin saakka. Järven laajenemisvaihe oli 10 500–6900 vuotta sitten ja nopeinta ilmiö oli järvialueen kaakkoisosan loivapiirteisillä alueilla. Vedenpinta kohosi Lappeenrannan tuntumassa noin 4 m ja Mikkeliissä jopa 14 m nykyistä korkeammalle.

Noin 6900 vuotta sitten kasvavat vesimassat kuluttivat uuden lasku-uoman luoteeseen, kun Ristiinan Matkuslammen kautta kulkenut väylä puhkesi. Tämä ei kuitenkaan pysäyttänyt vedenpinnan kohoamista kaakossa ja siksi Lappeenrantaan puhkesi toinen rinnakkaisuoma Kärenlammen kohdalle noin 6300 vuotta sitten. Kärenlammen lasku-uoman vaikutus päätti vedenpinnan kohoamisen suuressa osaa Saimaata, mutta nousu jatkui edelleen altaan itäisimmässä pohjukassa Ala-Saimaalla. Lopullisesti Saimaan vedenpinnan kohoaminen päättyi sen nykyisen lasku-uoman, Vuoksen puhkeamiseen kaakossa noin 5700 vuotta sitten. Valtavat vesimassat kuluttivat kuitenkin voimakkaasti Vuoksen laskukynnystä laskien vedenpintaa merkittävästi noin kolmella metrillä ja ehdyttäen siten sekä Matkuslammen että Kärenlammen vanhat lasku-uomat. Vuoksen puhkeamisen jälkeen vedenpinnan lasku on ollut alueella epätasaista. Voimakkainta vedenpinnan aleneminen on ollut lännessä Mikkelin tienoilla.

Vedenalaisten turvekerrosten perusteella (Pajunen 2004; 2005) eteläisen Saimaan alueella sijainneiden pikkujärvien vedenpinta oli ennen transgressiota noin 10 000 vuotta sitten Taipalsaareissa paikoin jopa 20 m

nykyistä alempana. Matalan vesistövaiheen jälkeen pienten järvien vedenpinta alkoi kohota voimakkaasti maankohoamisen ja vesistöjen kallistumisen myötä. Tämän seurauksena Taipalsaaren tuntumassa valuma-alue laajeni yli 700 km² laajuiseksi, eli lähes 11-kertaiseksi järvioltaaksi. Näin voimakkaan transgression myötä huomattaviakin maa-alueita varhaiselta kiviltaudelta on jäänyt vedenpinnan alle ja hautautunut nousvan veden kerrostamiin sedimentteihin. Ala-Saimaan vedenpohjasta onkin turvekerrosten lisäksi lukuisia havaintoja kiviltautisista kannokoista, joista muutamia on tutkittu geologisesti ja ajoitettu radiohiilimenetelmällä. Kaikkien Saimaan pohjan tutkittujen kantojen radiohiiliajoitukset ajoittuvat mesoliittiselle ja varhaisneoliittiselle kaudelle.

Saimaan vesistöhistoria, ihmisasutuksen leviämisreitit sekä sopeutuminen muuttuvaan ympäristöön on kiinnostanut pitkään myös arkeologeja. Perusteellisen Taipalsaaren kuntainventoinnin teki Timo Miettinen vuonna 1975. Miettinen tarkasti systemaattisesti kaikki kunnan tunnetut muinaisjäännökset ja muinaisesi-neiden löytöpaikat sekä etsi uusia kohteita esihistoriallisen asutuksen kannalta otollisilta paikoilta. Muu arkeologinen toiminta Taipalsaareissa käsittää lukuisia tarkastuksia ja kaivauksia kiviltautisilla ja rautakautisilla asuin- ja hautapaikoilla. Varhaisimpia kiviltautisen ihmistoiminnan merkkejä on saatu mm. läheisestä Vaaterannasta, Konstunkankaalta noin 1,5 km itäkaakkoon, josta on löytynyt pääasiassa tyyppillistä kampakeraamiikkaa (KA II), mutta sen aineistoon sisältyy myös muutamia fragmentteja varhaiskampakeraamiikkaa (KA I), joka ajoittuu noin 5250–4200 eaa., eli aikaan ennen Vuoksen puhkeamista. Vaaterannasta on myös kiviltautisia hautoja, joista yhden radiohiiliajoitus, 4850–4300 eaa., viittaa paikalle haudatun jo varhaiskampakeraamisella ajalla, ennen Lappeenrannan Kärenlammen uoman puhkeamista. Suurin osa Taipalsaaren tunnetuista kiviltautisista asuinpaikoista on otettu käyttöön tyyppillisen kampakeraamiikan aikana ja niiden käyttö on paikoin jatkunut vielä varhaismetallikaudelle.

Helsingin yliopiston monivuotisessa Muinais-Saimaa -projektissa 1990-luvulla perehdyttiin mm. Saimaan vesistöalueen vanhojen rantavaiheiden lisäksi keramiikka-, ympäristö- ja innovaatiotutkimukseen (mm. Vikkula 1994, Jussila 1995, Karjalainen 1996, Kirkinen 1996ab). Myös Taipalsaarella tehtiin kenttätöitä ja hankkeen tuloksena kuva järvioltaan varhaisvaiheista ja ihmisasutuksesta tarkentui ja tarjosi tutkimusaineistoa lukuisille jatkotutkimuksille. Irmeli Vuorela ja Tuovi Kankainen selvittivät Taipalsaaren luonnon- ja kulttuurimaiseman kehitystä siitepöly- ja hiilihiukkasanalyysien sekä radiohiiliajoitusten avulla (1993). Näytesarjat otettiin kunnan keski-osan Laukniemestä suppakuopan pohjalta, Konstunkankaalta noin 8 km pohjoiseen. Paikan läheisyydessä ovat erittäin runsaslöytöiset Syrjälän (Syrjälä 1 ja Syrjälä 2) ja Kujansuu kiviltautiset asuinpaikkakompleksit, joista on löytynyt runsaasti tyyppillistä kampakeraamiikkaa ja samanaikaista piiaineistoa. Kiviltautisen ihmistoiminnan vaikutus erottui Taipalsaaren näytteissä kohoavina hiilihiukkaspiitoisuuksina, kasvavina ruuhonpölyosuuksina sekä selkeänä kuolleenkouransaniaisen (*Pteridium*) itiöiden lisääntymisenä noin 6000–3700 eaa. välisellä ajanjaksolla. Asutusindikaattoreiden osuuksissa havaittiin myös jatkumo siirryttäessä kiviltaudelta varhaismetallikaudelle. Ensimmäiset merkit viljelystä saatiin vasta varhaismetallikauden alussa, noin 1400 eaa., ja voimistuva viljanpölykäyrän vaihe vasta rautakaudella, noin 400 jaa. Tästä eteenpäin näytteissä erottui myös voimakas kaskeamisen vaikutus. Kaskilajina oli esihistoriallisena aikana ohra ja historiallisena aikana mukaan tuleva ruis.

3. Inventoinnin kulku ja tulokset

Inventoinnin esivalmisteluissa käytiin läpi aiemmat tutkimusraportit, historiallisen ajan karttamateriaalia, alueen historiaa koskevia teoksia sekä muinaisjäännösrekisterin tiedot. Historiallisissa kartoissa ei ollut merkkejä asutuksesta 1800-luvulle asti. Todennäköisesti karu, hiekkapohjainen ja vähäravinteinen maaperä ei ole houkutellut historiallisen ajan viljelijäväestöä asettumaan alueelle.

Maanmittauslaitokselta saatavissa oleva ilmalaserkeilausaineisto oli myös käytössä inventointia suunniteltaessa. Aineistosta tehdyn korkeusmallin pohjalta tehtiin inventoinnin valmisteluvaiheessa havaintoja poikkeamista eli kohteista, jotka erottuvat kuvissa mahdollisina ihmisen tekeminä rakenteina. Tällaisia kohteita erottui kuvissa useita ja ne tarkastettiin inventoinnin kenttätyövaiheessa, jolloin todettiin, että kohteet ovat toisen maailmansodan aikana tehtyjen rakennusten pohja.

3.1. Konstunkankaan kivikautisen asuinpaikan tarkkuusinventointi

Yhtenä kenttätyön tavoitteena oli Konstunkankaan kivikautisen asuinpaikan rajaaminen koekuopittamalla. Aiemmin kohteesta oli tunnettu yksi asumuspainanne, mutta inventoinnissa löytyi myös toinen. Se sijaitsee 70 metriä aiemmin tunnetusta painanteesta luoteeseen. Näiden välissä on kallioinen harjanne. Uuteen asumuspainanteen tehdystä koepistosta löytyi heti saviastianpala 10-20 cm syvyydeltä ja kaivaminen lopetettiin siihen. Koepistolla haluttiin varmistaa, että kyseessä on asumuspainanne eikä myöhäisempi kaivanto tai luonnonmuodostuma. Painanteet nimettiin asumuspainanne 1 ja asumuspainanne 2, jälkimmäinen on vuonna 2016 havaittu painanne. Painanteiden halkaisija reunalta mitattuna on noin 13 metriä, niissä ei ole selviä valleja. Asuinpaikka jatkuu painanteiden ulkopuolen ns. piha-alueille ja ulottuu vanhan rantatörmän reunaan. Painanteen 1 kohdalla törmä näkyy selvästi, se kiertää kallioharjanteen järvenpuolelta hieman tien länsipuolitse, tällä kohtaa on pieni hiekkakuoppa tien syrjässä, ja jatkuu edelleen tien länsipuolella, mutta ei erotu enää niin selkeästi kuin alueen eteläosassa. Asuinpaikan rajojen varmistamiseksi kaivettiin 26 koekuoppaa, joiden koko oli 50x50 cm. Lisäksi uimarannan alueelle tehtiin pintapöimintää ja koepistoja satunnaisesti. Koekuoppien perusteella asuinpaikan raja rajautuu edellä mainitun rantatörmän yläpuolelle. Löydöllisiä koekuoppia oli neljä kappaletta, mukaan lukien asumuspainanteeseen tehty koepisto. Löydöt otettiin talteen 10 cm:n kerroksissa. Löytöjen perusteella asuinpaikka ajoittuu Vuoksen puhkeamisen (3700 eaa) jälkeiseen tyypillisen kampakeramiikan aikaan.

Koekuopasta 1 löytyi 3 kvartsi-iskosta, löytösyvyys ulottui noin 20 cm syvälle. Koekuopasta 18 löytyi 7 kpl kvartsi-iskoksia, 2 kpl kivilaji-iskoksia, 4 kpl saviastianpaloja ja 3 palaa palanutta luuta. Löytösyvyys ulottui 30 cm:iin saakka ja löytöjä tuli eniten 10-20 cm syvyydestä. Koekuopasta 20 löytyi 6 kpl kvartsi-iskoksia, 5 kpl saviastianpaloja ja 3 palaa palanutta luuta. Löytösyvyys ulottui tässäkin kuopassa 30 cm syvälle ja eniten löytöjä tuli 20-30 cm syvyydestä.

Koekuopissa, joista tuli löytöjä oli nähtävissä tummanharmaa likamaakerros, joka ulottui noin 20-25 cm syvyyteen. Löydöttömissä kuopissa oli normaali podsolimaannos. Maaperä on yläosaltaan hiekkaa, mutta muuttuu paikoin soransekaiseksi noin 40-50 cm syvyydessä.

Asumuspainanteet ovat säilyneet onnekaasti, sillä molempien painanteiden vieressä on heti kaiveluita ja parakin pohjia, joten asuinpaikka-alue on siltä osin tuhoutunut. Tämä todettiin myös asumuspainanteen 2 itäpuolelle tehdyissä koekuopissa, joiden maannos oli sekoittunutta.

Aiemmin muinaisjäännösalue oli merkitty eteläosaltaan huomattavasti suuremmaksi, kuin mitä nyt todettiin. Myöskään pohjoisessa se ei jatku niin pitkälle kuin aiemmin oli oletettu.

3.2. Muu inventointityö

Inventoinnin maastotyössä alue käytiin myös järjestelmällisesti läpi painottaen muuttuvan maankäytön alueita. Paikkatiedot tallennettiin Garmin Montana gps-laitteella. Koekuoppia ja –pistoja tehtiin muutamille potentiaalisille paikoille. Petro Pesonen oli löytänyt vuonna 1993 pii-iskoksen uimarannan itäpuolelta tien leikkauksesta. Alueelle tehtiin kolme koekuoppaa, joista ei tullut löytöjä eikä muita muinaisjäännökseen viittaavia merkkejä. Samalla todettiin, että uimarannan tien mantereen puoleinen tien varsi ja muinaisen rantatörmän alueella on toisen maailmansodan aikaisia rakennuksen pohjia ja alueen maaperä on muokattu. Ehjää kivistä asuinpaikkaa tällä alueella ei vaikuta olevan, vaikka pii-iskos alueelta onkin löytynyt.

Työtehtävissä määritelty historiallisten rakenteiden kartoittaminen koskee toisen maailmansodan aikaisten rakennusten pohjia. Väli rauhan aikana vuonna 1940 Taipalsaaren Konstunkankaalle perustettiin varuskunta, joka oli käytössä jatkosodan ajan ja muutamia vuosia sen jälkeen, kunnes se lakkautettiin ilmeisesti 1940–50-luvun vaihteessa ja rakennukset purettiin.

Varuskuntaan liittyviä rakennuksia oli ainakin uimarannan eli Konstunhiekan kohdalla ja hieman pohjoisempaan Voipionniemessä. Inventoinnissa löytyi 10 rakennuksen pohjaa. Niistä 4 itäisintä ovat kooltaan noin 15x8 metriä ja niissä on sementti sokkeli, joka ulottuu paikoin yli metrin syvälle, mahdollisesti kyseessä on kellari. Rakennuksen keskiosassa myös sementti- tai betonirakenne, joka koostuu kahdesta halkaisijaltaan noin metrin levyisestä neliskanttisesta kuutiosta, jotka ovat limittäin toisiinsa nähden. Rakenne liittyy lämmitykseen ja/tai lieteen ja muodostaa palomuurin. Tien varressa on kolme muuta vastaavan kokoista rakennuksen pohjaa, mutta niissä ei ole näkyvissä betoni- tai sementtirakenteita. Lisäksi näistä itään on kaksi isoa pengerrytettyä rakennuksen pohjaa, joista toisessa näkyy hieman sementtisokkeliä. Suurin näistä on kooltaan 25x12 metriä. Kyseessä lienee parakin tai suuren varstorakennuksen pohja.

Toisen maailmansodan rakenteet luokitellaan muiksi kulttuuriperintökohteiksi. Kohteen nimeksi annettiin inventoinnissa Konstunhiekkä ja sille tehtiin aluerajaus, johon kuuluvat edellä mainitut rakenteet. Kunkin rakenteen koordinaatit on myös ilmoitettu kohdekuvauksessa ja ne on viety muinaisjäänösrekisteriin alakohteina. Kohteen pääkoordinaatit ovat sen keskiosassa rakennuksen nro 7 kohdalla.

Inventoinnissa tarkastettiin myös uimarannan eteläpuoleisessa niemessä oleva rakennuksen pohja. Kyseessä on ilmeisesti saunan pohja, kooltaan 4x4 metriä. Kivijalka on ladottu luonnonkivistä, mutta järvenpuoleisessa kulmassa on noin metrin halkaisijaltaan oleva sementtilaatta, joka on ilmeisesti toiminut portaana. Luonnonkiviperusta viittaa, että sauna voi olla vanhempi kuin varuskuntarakennukset, mutta sitä on ehkä käytetty vielä saman aikaisesti kuin niitä.

Tulevan venevalkaman aluetta inventoitiin kahlaten, mutta mitään muinaisjäännökseen viittaavaa ei havaittu. Aluetta tarkasteltiin myös kuvausopterilla otetuista kuvista mahdollisten vedessä olleiden rakenteiden tai hylkyjen havaitsemiseksi, mutta sellaisia ei havaittu. Havaintojen tekemistä vaikeutti rannan kaislikot sekä tumma vesi.

Kuvaluettelo

Kuvaaja Vesa Laulumaa

AKDG4895:1 Kuvauskohtokuva Konstunrannan alueesta. Kuva luoteesta.

AKDG4895:2 Asumuspainanne 1. Asuinpaikka rajautuu tien vasemmalla puolella olevan törmän ylälaitaan ja kiertää kallion pohjoispuolelle. Kuva koillisesta.

AKDG4895:3 Asumuspainanne 2. Kuva koillisesta.

AKDG4895:4 Asuinpaikkaa tien ja kääntöpaikan kohdalla. Asumuspainanne jää kuvan vasempaan laitaan. Kuva luoteesta.

AKDG4895:5 Asuinpaikan läpi johtava tie. Löytöjä on koekuopista tien molemmin puolin. Kuva kaakosta.

AKDG4895:6 Koekuoppa 1. Päällimmäisenä tummanharmaa likamaakerros, jonka paksuus noin 25 cm.

AKDG4895:7 Kuvauskohtokuva Konstunrannan uimarannan alueesta. Asuinpaikka on uimarannan pohjoispuolisessa metsässä. Kuva etelästä.

AKDG4896:1 Rakennuksen nro 2 pohja. Keskellä kuvaa betonirakennetta. Kuva idästä.

AKDG4896:2 Rakennuksen 1 pohja. Edessä betonirakenne. Rakennuksen päälle on kasattu maata. Kuva idästä.

AKDG4896:3 Pengerrettyä parakin pohjaa, rakennus nro 10. Kuva kaakosta.

AKDG4896:4 Rakennuksen pohjia on useita uimarannalla johtavan tien pohjoispuolella. Kuva kaakosta.

AKDG4897:1 Saunan? kivijalka uimarannan eteläpuoleisessa niemessä. Kuva idästä.

AKDG4897:2 Saunan? kivijalka tien päässä sen vasemmalla puolella. Kuva koillisesta.

Lähteet

Painetut lähteet

- Andersson, G.A. 1914. *Tietoja Sodankylän ja Kittilän pitäjien aikaisemmista ja myöhemmistä vaiheista*. Ko
Lähteet:
- Hakulinen, M. 2009. *Saimaan jääjärvet. Sininen hetki – yli 10 000 vuotta sitten*. Mikkeli.
- Hakulinen, M. 2012. *Suursaimaa – Hiekkarantojen elämää 6000 vuotta sitten*. Mikkeli.
- Hellaakoski, A. 1922. Suursaimaa. Deutsches Referat. *Fennia* 43(4).
- Jurvanen, Pertti 1987: *Taipalsaari: pitäjä Saimaan sylissä*. Taipalsaaren kunta ja Taipalsaaren seurakunta.
- Jussila, T. 1995: The Shorelevel Displacement of the Prehistoric Dwelling Places in the Ancient Lake Saimaa Complex. *Fennoscandia archaeologica* XII.
- Karjalainen, Taisto 1996: Outokumpu Sätös ja Orov Navolok 16, talo 3. *Muinaistutkija* 1/1996.
- Kirkinen, Tuija (toim.) 1996a. Environmental Studies in Eastern Finland. Reports of the Ancient Lake Saimaa Project. *Helsinki Papers in Archaeology* 8.
- Kirkinen, Tuija (toim.) 1996b. Pithouses and Potmakers in Eastern Finland. Reports of the Ancient Lake Saimaa Project. *Helsinki Papers in Archaeology* 9.
- Koivikko, M. 2000. Hukkunut kivikausi – vedenalaiset asuinpaikat, uusi muinaisjäännöstyyppi. *Muinaistutkija* 1: 4–11.
- Koivisto, S. 2015. Kadonneen kivikauden jäljillä eteläisellä Saimaalla. *Museoviesti* 2015: 18–23.
- Lappalainen, V. 1962. The shore-line displacement on southern Lake Saimaa. *Acta Botanica Fennica* 64.
- Pajunen, H. 2004. *Järvisedimentit kuiva-aiheen ja hiilen varastona* (Summary: Lake sediments as a store of dry matter and carbon). Geologian tutkimuskeskus, Tutkimusraportti 160. Vammalan Kirjapaino Oy 2004.
- Pajunen, H. 2005. Ala-Saimaan sedimentaatioympäristön muuttuminen jääkauden jälkeen (Early Holocene change in the sedimentation environment at lower Lake Saimaa). *Terra* 117(1): 33–46.
- Pajunen, H. 2006. Vesistöjen kehitys Saimaan alueella. Teoksessa Lappalainen E. (toim.) *Suur-Saimaa, Ihminen 10 000 vuotta Muinais-Saimaan rannoilla*. Varkauden kaupunki, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo ja Sukuseura Suomen Lappalaiset.
- Rainio, H., Stén, C.-G., Lehmuskoski, K., Taka, M. ja Erviö, R. 1984. *Lappeenrannan maaperäkartojen 3134 01-12 selitykset*. GTK. Maaperäosasto. Raportti P 13.1.084. Espoo.
- Saarnisto, M. 1970. *The Late Weichselian and Flandrian History of the Saimaa Lake Complex*. Societas Scientiarum Fennica, Commentationes Physico-Mathematicae 37.
- Saarnisto, M. 1971. The upper limit of the Flandrian transgression of Lake Päijänne. Societas Scientiarum Fennica, *Commentationes Physico-Mathematicae* 41: 149-170.
- Saarnisto, M., Simola, H. & Kuusisto, E. 1999. Muinaisuus. Teoksessa: Kuusisto, E. (toim.) *Elävä Saimaa*. Helsinki, Tammi: 10–20.
- Tikkanen, M. 1990. Suomen vesistöjen jääkauden jälkeinen kehitys. Abstract: Postglacial history of Finnish watercourses. *Terra* 102: 239–255.

Vikkula, Anne 1994. Ecological Approaches to the Stone Age of Ancient Lake Saimaa. *Fenno-ugri et slavi 1992. Prehistoric economy and means of livelihood*. Museovirasto. Arkeologian osaston julkaisu no 5.

Vuorela, I. & Kankainen, T. 1993. *Luonnon- ja kulttuurimaiseman kehitys Taipalsaarella*. Raportti P34.4.107. GTK maaperäosasto. Espoo.

Arkistolähteet

Jussila, T. 1992. *Helsingin yliopiston Arkeologian laitoksen Saimaa-projektin rannansiirtymistutkimuksen vaaitustöiden yhteydessä löydettyt uudet muinaisjäännökset ja muut löydöt*. Mikroliitti Oy. Painamaton raportti Museoviraston arkistossa.

Koivikko, M. 1998. *Taipalsaaren vedenalainen inventointi*. Painamaton raportti Museoviraston arkeologisessa keskusarkistossa.

Miettinen, T. 1975. *Taipalsaaren muinaisjäännösten perusinventointi 1975*. Painamaton raportti Museoviraston arkistossa.

Pesonen, P., Leskinen, S., Pietiläinen, P., Tallavaara, M. ja Varonen, M. 1999. *Taipalsaari Jauhiala Konstunkangas*. Tarkastusraportti. Painamaton tarkastuskertomus Museoviraston arkistossa.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi>

Hakku- palvelu Geologian tutkimuskeskus <http://hakku.gtk.fi>

Heikki Rantatupa, Historialliset kartat <http://vanhakartta.fi>

Maanmittauslaitos. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.mml.fi>

Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

Otso Kuusisto: Voipioniemen vaiheita sotavuosista nykypäivää
<https://kuusistonsukuseurablog.wordpress.com>

Kohdekuvaukset

Taipalsaari Konstunkangas. Kivikautisen asuinpaikan rajaus ja toisen maailmansodan rakenteiden rajaus. Rakenteiden koko osapuilleen on merkitty harmaana.

Konstunkangas

Muinaisjäännöstunnus:	831010005
Muinaisjäännöstyyppi:	asuinpaikat
Alatyyppi:	asuinpainanteet
Ajoitus:	kivikautinen
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Koordinaatit (ETRS-TM35FIN):	P= 6778227 I= 557785 Z= 82
Koordinaattiselite:	Asumuspainanteen 1 (eteläisempi) gps-koordinaatit

Kohteen kuvaus: Kohde sijaitsee noin kolme kilometriä Taipalsaaren kirkosta etelään, Saimaanharjun länsiosassa. Konstunhiekkan uimaranta on noin 100 metriä asuinpaikasta etelään. Uimarannalle johtava tie jatkuu uimarannan ohitse ja kulkee kivikautisen asuinpaikan halki. Alue on hiekkapohjaista mäntykangasta. Asuinpaikan kohdalla on kallioinen niemeke.

Kohde löysi Timo Miettinen vuonna 1975 ja Timo Jussila havaitsi vuonna 1992 toisen asuinpainanteen. Petro Pesonen löysi vuonna 1999 paikalta tyyppillistä kampakeramiikkaa tien leikkauksesta. Vuonna 2016 kohteessa tehtiin tarkkuusinventointi asemakaavan muutoksen johdosta. Tarkkuusinventoinnissa asuinpaikan laajuus tutkittiin koekuopittamalla. Samassa yhteydessä havaittiin toinen asumuspainanne.

Asumuspainanteet ovat halkaisijaltaan noin 13–14 metriä ja puolisen metriä syviä. Painanteet ovat kallioisen harjanteen molemmin puolin, toinen etelä ja toinen pohjoispuolella. Painanteiden kohdalla jatkuu hieman rantaa kohti viettävä alue päättyen selvään rantatörmään. Löytöjä on myös tältä alueelta. Kohde on rajattu koekaivauksen ja havaittujen painanteiden perusteella.

Painanteiden itäpuolella on toisen maailmansodan aikaisien parakkien pohjia, jotka erottuvat maastossa pengerryttyinä suorakaiteen muotoisina alueina.

Digikuvat:	AKDG4895:1-6
Aikaisemmat tutkimukset:	1975 Timo Miettinen inventointi 1992 Timo Jussila tarkastus 1998 Minna Koivikko vedenalaisinventointi 1999 Petro Pesonen <i>et al.</i> tarkastus 2015 Satu Koivisto ranta-alueen tarkastus (ei vielä raportoitu)
Aikaisemmat löydöt:	KM 20053 palanutta luuta, kvartsiydin ja -iskoksia KM 27585 saviastianpaloja ja kvartsi-iskoksia KM 31826 saviastian paloja, pii- ja kvartsi-iskos
Tarkkuusinventoinnin 2016 löydöt:	KM 41109:1-17
Alakohde:	

Asumuspainanne 2 P= 6778283, I= 557735, Z= 82

Asumuspainanne 1. Asuinpaikka rajautuu tien vasemmalla puolella olevan törmän ylälaitaan ja kiertää kallion pohjoispuolelle. Kuva koillisesta. (AKDG4895:2)

Asumuspainanne 2. Kuva koillisesta. (AKDG4895:3)

Asuinpaikkaa tien ja kääntöpaikan kohdalla. Asumuspainanne jää kuvan vasempaan laitaan. Kuva luoteesta. (AKDG4895:4)

Asuinpaikan läpi johtava tie. Löytöjä on koekuopista tien molemmin puolin. Kuva kaakosta. (AKDG4895:5)

Koekuoppa 1. Päällimmäisenä tummanharmaa likamaakerros, jonka paksuus noin 25 cm. (AKDG4895:6)

Kuvasukopterikuva Konstunrannan uimarannan alueesta. Asuinpaikka on uimarannan pohjoispuolisessa metsässä. Kuva etelästä. (AKDG4895:7)

Asumuspainanteen ja kivikautisen asunpaikan raja. Kartan oikean laidan rajaus kuuluu toisen maailmansodan rakennuksiin.

Konstunhiekkä 1

Muinaisjäännöstunnus:	1000029514
Muinaisjäännöstyyppi:	asuinpaikat
Alatyyppi:	talonpohjat
Ajoitus:	moderni
Laji:	muu kohde

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN):	P=6778176 I= 557886 Z= 81
Koordinaattiselite:	Gps-lukema uimarannan kohdalla olevasta parakin pohjasta (rakennus 8)

Kohteen kuvaus: Kohde sijaitsee noin kolme kilometriä Taipalsaaren kirkosta etelään, Saimaanharjun länsiosassa. Konstunhiekan uimarannan tuntumassa. Alue on hiekkapohjaista mäntykangasta.

Välirauhan aikana vuonna 1940 Taipalsaaren Konstunkankaalle perustettiin varuskunta, joka oli käytössä jatkosodan ajan vielä hieman sen jälkeen, kunnes se lakkautettiin ilmeisesti 1940-50-luvun vaihteessa ja rakennukset purettiin.

Varuskuntaan liittyviä rakennuksia oli ainakin uimarannan eli Konstunhiekan kohdalla ja hieman pohjoisempaan Voipionniemessä. Inventoinnissa löytyi 10 rakennuksen pohjaa. Niistä 4 itäisintä ovat kooltaan noin 15x8 metriä ja niissä on sementti sokkeli, joka ulottuu paikoin yli metrin syvälle, mahdollisesti kyseessä on kellari. Rakennuksen keskiosassa myös sementti- tai betonirakenne, joka koostuu kahdesta halkaisijaltaan noin metrin levyisestä neliskanttisesta kuutiosta, jotka ovat limittäin toisiinsa nähden. Rakenne liittyy lämmitykseen ja/tai lieteen ja muodostaa palomuurin. Tien varressa on kolme muuta vastaavan kokoista rakennuksen pohjaa, mutta niissä ei ole näkyvissä betoni- tai sementtirakenteita. Lisäksi näistä itään on kaksi isoa pengerrettyä rakennuksen pohjaa, joista toisessa näkyy hieman sementtisokkelia. Suurin näistä on kooltaan 25x12 metriä. Kyseessä lienee parakin tai suuren varastorakennuksen pohja.

Digikuvat: AKDG4896:1-4

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Alakohde:

Rakennus 1 P=6777933	I= 558214
Rakennus 2 P=6777968	I= 558139
Rakennus 3 P= 6778021	I= 558112
Rakennus 4 P=6778045	I= 558070
Rakennus 5 P=6778086	I= 558031
Rakennus 6 P=6778122	I= 557989
Rakennus 7 P=6778146	I= 557943
Rakennus 9 P=6778220	I= 557830
Rakennus 10 P=6778272	I= 557776

Rakennuksen nro 2 pohja. Keskellä kuvaa betonirakennetta. Kuva idästä. (AKDG4896:1)

Rakennuksen 1 pohja. Edessä betonirakenne. Rakennuksen päälle on kasattu maata. Kuva idästä. (AKDG4896:2)

Pengerrettyä parakin pohjaa, rakennus nro 9. Kuva kaakosta. (AKDG4896:3)

Rakennuksen pohjia on useita uimarannalla johtavan tien pohjoispuolella, kuvassa näkyvän tien oikealla puolella. Kuva kaakosta. (AKDG4896:4)

Konstunhiekkä 2

Muinaisjäännöstunnus: 1000029515
Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat
Alatyyppi: talonpohjat
Ajoitus: moderni
Laji: muu kulttuuriperintökohde

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): P=6777954 I= 557998 Z= 77

Koordinaattiselite: Gps-lukema saunan pohjasta

Kohteen kuvaus: Kohde sijaitsee noin kolme kilometriä Taipalsaaren kirkosta etelään, Saimaanharjun länsiosassa. Konstunhiekan uimarannan eteläpuoleisessa niemessä on rakennuksen pohja. Kyseessä on ilmeisesti saunan pohja, kooltaan 4x4 metriä. Kivijalka on ladottu luonnonkivistä, mutta järvenpuoleisessa kulmassa on noin metrin halkaisijaltaan oleva sementtilaatta, joka on ilmeisesti toiminut portaana. Luonnonkiviperusta viittaa, että sauna voi olla vanhempi kuin toisen maailmansodan aikaiset varuskuntarakennukset, joita Konstunhiekan alueella on (Konstunhiekkä 1), mutta sitä on ehkä käytetty vielä samanaikaisesti kuin niitä.

Digikuvat: AKDG4897:1-2

Aikaisemmat tutkimukset: -

Aikaisemmat löydöt: -

Saunan? kivijalka uimarannan eteläpuoleisessa niemessä. Kuva idästä. (AKDG4897:1)

Saunan? kivijalka tien päässä sen vasemmalla puolella. Kuva koillisesta. (AKDG4897:2)